

Motion till riksdagen 2010/11:N405

av **Berit Högman m.fl. (S)**

Forskning och utveckling för framtiden i Värmland

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skapa gynnsamma förutsättningar för utveckling av klusterbildningar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skapa gynnsamma förutsättningar för de nya lärosätena.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över om resurser ska tillföras Innovationskontoret i Karlstad.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över forskaranknytningspengens fördelning.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om samverkan som kriterium för resursfördelning.¹
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över förskottsbetalning av samverkansmedel.¹

¹ Yrkandena 2–6 hänvisade till UbU.

Fel! Okänt namn på

Klusterbildning skapar dynamisk tillväxt i Värmland

De värmländska klusterinitiativen har vuxit fram genom starka regionala näringar som till exempel inom massa och papper, stål och verkstad, informations- och kommunikationsteknik och livsmedel. I Värmland kan vi idag tack vare den goda samverkan som finns mellan företag, offentligheten och universitetet visa på att klusterinitiativets aktiviteter har gett resultat.

Värmland var först i Sverige med att systematiskt mäta och värdera resultaten av klustersamverkan. I samverkan med forskningen har region Värmland, länsstyrelsen i Värmland och Nutek arbetat fram en modell som grundas på företagens och intressenternas bedömningar. Resultaten i Värmland visar att klusterinitiativ har bidragit till tillväxt och utveckling hos de företag som medverkat. Genom klustersamverkan har också de värmländska företagen ökat sina kontakter med företag inom andra klusterinitiativ i landet och i övriga Europa.

För att klusterutbildningar i Värmland och andra regioner ska kunna utvecklas och nya bildas behövs stöd från regeringen och riksdagen med att på olika sätt stödja och ge förutsättningar till de lokala förnyelseförmågorna och acceptera att samverkan kan och ska se olika ut i landet. Dagens centralisering av myndighetsstrukturen kan försvåra denna flexibilitet som är nödvändig för ett lyckat resultat.

För att nå framgång med klusterbildningar och regional utveckling är det avgörande att regeringen för en aktiv närings- och arbetsmarknadspolitik, en politik som ger incitament till de befintliga regionala och lokala näringslivet att själva växa och utvecklas. Det handlar bland annat om investeringar i utbildning, fler platser på våra högskolor och universitet, att utveckla den kvalificerade yrkesutbildningen och att se till att våra universitet och högskolor kan möta näringslivets framtida behov av arbetskraft. Nu tillförs Karlstads universitet utbildningsplatser medan forskningsresurserna uteblir. Detta är naturligtvis ett hot mot själva kvaliteten i utbildningarna.

Yttermera behöver man se över möjligheten av att öka och stärka tillgången till riskkapital. Särskilt fokus bör läggas på en riskkapitalfond som aktivt stimulerar det breda näringslivets kapitalbehov, med särskilt fokus på innovativa små och medelstora industri- och tjänsteföretag.

Vidare behövs en översyn av exportfrämjande insatser som till exempel kostnadsfri exportrådgivning. Det som också är viktigt är att vi har en stark innovationspolitik. Genom ett Sverige som kännetecknas av kreativitet och företagsamhet kan vi stimulera människor och företag att utvecklas och öppna upp för nya och gamla branscher att växa. Därför är det avgörande att forskningen och näringslivet får resurser och verktyg till en ökad samverkan. Lärosätens storlek eller belägenhet får inte vara avgörande när forskningsmedlen fördelas. Lika angeläget är att exempelvis inkubatorverksamheten utvecklas för att tillvarata de företagsidéer som finns såväl inom akademien som i näringslivet och samhället i övrigt.

Karlstads universitet – med möjlighet att växa i samverkan

Högre utbildning är en viktig förutsättning för tillväxt och välfärd. De socialdemokratiska regeringarna har sett till att allt fler ungdomar får möjlighet att gå på universitet och högskola, genom utbyggnad i hela landet. Denna utveckling har avstannat med den borgerliga regeringen. Men inte bara utbildningen utan även forskningen riskerar att tilldelas resurser utifrån en omodern syn på kvalitet och effektivitet. När en ny forskningsproposition nu lagts är det uppenbart att den bygger på gamla föreställningar och myter om vad som är goda forsknings- och innovationsmiljöer.

Universiteten behöver bli än bättre på att samarbeta med det omgivande samhället. Genom detta kreativa samarbete kan nya idéer leda till nya arbetstillfällen, nya forskningsresultat och så vidare. Universiteten bör också bli bättre på att samverka internationellt. OECD-rapporten *Higher Education and regions* visar att lärosäten där undervisning och forskning sker i nära samverkan med omvärlden kan vara både lokalt engagerande och globalt konkurrenskraftiga. I Värmland finns goda exempel på detta, som *Packaging Arena* och *Centrum för tjänsteforskning*. Det finns mycket som talar för att det är just högskolorna och de yngre universiteten som tar akademins samverkansuppgift på störst allvar.

Samverkan med regionen och det lokala näringslivet är ofta en förutsättning för deras utveckling, och prioriteras därför högt. Det finns inte heller någon motsättning mellan att ha stark regional förankring och att vara en stark global aktör. Tvärtom så borde det göras en översyn om en större andel av de fasta forskningsmedlen kan ges till de nya universiteten. Orsaken till detta är att deras arbete är framgångsrikt sett ur ett tillväxt- och utvecklingsperspektiv.

De nya universitetens förutsättningar måste stärkas

Ensidigt gynnande av gamla lärosäten förhindrar utveckling

Sverige har idag 39 lärosäten: stora och små, gamla och unga, smala och breda. En del verkar i tätbefolkade områden, andra i små och medelstora städer. Vissa har högteknologiska miljöer och storindustrier i omgivningen, andra finns i småföretagarbygder. Alla förenas de av ambitionen att bedriva god forskning, utbildning och samspel med samhället.

Högskolepolitiken måste göra dessa mål möjliga och ge samtliga lärosäten möjlighet att utvecklas i sin egen riktning. Dagens högskolepolitik är emellertid exklusivt inriktad på villkoren för de äldre universiteten, i syftet att några av dem ska få internationell stjärnstatus.

Fel! Okänt namn på

Det är betänkligt att staten under senare tid främst satsat på att skapa en handfull elitinstitutioner utan att ha några särskilda planer eller föreställningar om utvecklingsvägar för övriga lärosäten. Detta är inte en långsiktigt hållbar modell för att möta framtidens kunskapsbehov. Det är heller inte ett svar på frågan om hur man skapar kvalitet i både utbildning och forskning. Det utarmar också ett av de viktigaste instrumenten för näringspolitisk utveckling i landet som helhet: de nya lärosätena.

Som ordförandeland inom EU drev Sverige att den så kallade kunskapstriangeln skulle vägleda högskolepolitiken. Kunskapstriangeln målar upp en bild där höga ambitioner inom utbildning, forskning och innovation kan jämkas samman. Men om vi ser på effekterna av högskolepolitiken i Sverige ser vi att den i praktiken inte medger särskilt många sådana kombinationer.

Kunskapstriangeln riskerar att bli en vision för ett fåtal lärosäten. Särskilt de nya lärosätena (högskolor och nya universitet) kläms mellan forskningspolitikens inriktning mot koncentration och utbildningspolitikens inriktning mot studentefterfrågan och kvalitetssäkring. Svårigheter att meritera sig inom forskningsfinansieringssystemet riskerar därför, helt i onödan enligt vår uppfattning, att driva dessa lärosäten tillbaka till rollen som regionala utbildningsaktörer.

Regeringen saknar förståelse för de nya lärosätenas roll

I praktiken saknas idag förståelse om de nya lärosätenas betydelse för ekonomisk utveckling i landet som helhet. Näringspolitiken är en osäker och nyckfull bundsförvant för universiteten och särskilt för de nya lärosätena, som riskerar att åter hamnar i rollen som samarbetspart med lokala intressen snarare än som drivhus för kunskapsintensiv sysselsättning och branschutveckling. Staten tycks helt ha abdikerat från ansvaret att utveckla de nya universiteterna, vilket vi aldrig kan acceptera. Det behövs ett rejält statligt ekonomiskt ansvar för att inte de nya universiteterna ska bli "ofria".

Det behövs en sammanhållen politik, baserad i kunskapstriangelns mål om att knyta samman utbildning, forskning och innovation (nyttiggörande) för samtliga lärosäten, om än på olika sätt beroende på historisk bakgrund, profilering med mera.

En sådan politik medger fortsatt höga ambitioner, formade i tydliga kvalificeringsmodeller, och skapar utrymme för lärosäten att utvecklas inom sina områden med olika varianter av forskningsspecialisering och forskningsanknytning av stora utbildningsåtaganden. Den möjliggör också en offensiv och ambitiös roll för lärosäten i att vidareutveckla regioner som idag ofta präglas av begränsad utbildning, småskaligt och traditionellt näringsliv och demografisk svikt. En sådan utveckling kräver en balanserande ledning inom lärosätena men också en klar linje från staten, som backar upp lärosätena med resurser och mandat för att göra en sådan institutionell "karriär" möjlig.

Vi måste utveckla de nya lärosätena

I en globaliserad värld är det angeläget att även högskole- och universitetsvärlden finner sin ”plats” i detta. Men talet om den globala konkurrensen är inte givet tillämplig på stora delar av högskoleområdet. Orsaken är att även om kunskapen växer i andra delar av världen betyder det inte att tillgången till kunskap blir sämre i Sverige, tvärtom. Därför är samverkansuppgiften mycket viktig, medan idag forskare på de stora lärosätena inte ägnar den så mycket uppmärksamhet, eftersom det är akademisk excellens som premieras även ekonomiskt. Exportindustrin är däremot beroende av system för kunskaps-spridning som omfattar inte endast svenskproducerad kunskap utan all världens kunskap.

De nya lärosätena, med Karlstad och Mälardalen i främsta linjen (och Linköping bland dem större), är i framkanten av denna utveckling och har bra system med internationell lyskraft. Vi vill se över om resurser ska tillföras Innovationskontoret i Karlstad med hänvisning till detta resonemang.

Det är alltså angeläget att forskningsresurserna höjs. En möjlig väg skulle vara att höja forskningsanknytningspengen per student från dagens 8 000 kronor till 12 000 kronor. Det innebär mer forskningsmedel till de nya lärosätena eftersom de står för ca 40 % av utbildningarna men bara får 12 % av forskningsmedlen idag. Detta bör ses över.

Det är oerhört angeläget att samverkan nu verkligen används som indikator för fördelning av forskningsmedel. Det pågår två utredningar om detta. Båda ska vara klara under sommaren och den tidiga hösten 2011. Den ena är Anders Flodströms utredning som handlar om peer review-analys av forskning samt kriterier för samverkan. Den andra är en interdepartemental grupp från Näringsdepartementet och Utbildningsdepartementet som tillsammans med Vinnova ska hitta policyer och kriterier för att belöna arbete med kunskapstriangeln (forskning, utbildning och innovation sammanlänkat). Det är av vikt att regeringen fortlöpande för en dialog i dessa frågor med riksdagen samt förbereder för utredningarnas resultat.

Vi anser dock regeringen redan nu bör se över om ”förskottsutbetalning” ska ske av samverkansmedel. Då de nya lärosätena är mycket bättre på samverkan är detta i sig ett viktigt steg mot rättvisa mellan nya och gamla universitet. Ytterligare ett skäl att stärka forskningsresurserna vid Karlstads universitet och de andra nya universiteten är det faktum att de nu har fått rätt att utbilda doktorer inom ”smalare” områden, dock utan att forskningsresurser följer med.

Stockholm den 26 oktober 2010

Berit Högman (S)

Ann-Kristine Johansson (S)

Jonas Gunnarsson (S)

Lars Mejern Larsson (S)